

מוסדות
**דרבי
 תורה**

בנשיאות מרן הגאון
 רבי **אשר וייט שליט"א**

שיעור מרן הרב שליט"א

קונטרס שבועי

אגדה

"חותם של טיט"

הלכה

מצות ציצית

פרשת שלח תשע"ט

שנה כ"א - קובץ לי [תרפ"ח]

יו"ל ע"י מכון "מנחת אשר"

כל הזכויות שמורות

עריכה והוצאה לאור ע"י
מכון "מנחת אשר"

להפצת תורתו של
מו"ר הגאון רבי אשר וייס שליט"א

רחוב אהרון אשכולי 109
ירושלים

המען למכתבים:
ת.ד. 23170

Email: minchatasher1@gmail.com

פרשת שלח

מצות ציצית

"ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם" (במדבר ט"ו, ל"ח).

במנחות ל"ז ע"ב איתא "רבינא הוי קא אזיל אחורי דמר בר רב אשי בשבתא דריגלא איפסק קרנא דחטיה ולא אמר ליה ולא מידי, כד מטא לביתיה אמר ליה מהתם איפסק, א"ל אי אמרת ליה מהתם שדיתיה, והא אמר מר גדול כבוד הבריות וכו' ה"נ כרמלית דרבנן הוי" ותמצית הסוגיה שרבינא לא הודיע למר בר רב אשי שנפסלו ציציותיו כדי שיפשוט בגדו משום שהיה כרמלית דרבנן וכבוד הבריות דוחה איסור דרבנן.

וידוע מה שהביא המרדכי בהלכות קטנות אות תקמ"ד וז"ל "אומר ה"ר שלמה מדרוש שאם נפסק לאיש חוט של טלית בשבת שאסור ללבושו עד שיתקן אותו שאם לובשו עובר בעשה דיש לו ד' כנפות והשיב ר"י דליתיה כדמוכח בשמעתין דאע"ג דאיפסיק בכרמלית דרבנן שרי משום כבוד הבריות דלא דחינן אלא לאו דלא תסור, לכן נראה לר"י דמ"ע דציצית אינו אלא להטיל בו ציצית כשילבשו ולא אמר הכתוב בלשון לא תלבש בגד שיש לו ד' כנפות בלא ציצית דאז ודאי היה הדין עמו אלא מ"ע גרידא להטיל בו ציצית ומכל מקום אין הטלית אסור ללבוש וגם אין עובר כיון שאין עתה יכול להטיל בו שהוא שבת ובחול ודאי עובר כל שעה שלובשו בעשה דהטל בו ציצית וכן במזוזה ובמעקה ותדע דאטו בלא מזוזה יאסר להכנס בבית אלא בעמוד ועשה קאי ותו לא".

הרי שהר"י דחה מכאן את דברי ה"ר שלמה מדרושי שפסק לאסור לבישת בגד ד' כנפות בשבת בלא ציצית והקשה עליו הר"י דא"כ צריך היה מר בר רב אשי לפשוט בגדו משום איסור לבישה בלא ציצית וע"כ דכיון דאין איסור ללכת בבגד בלי ציצית אלא יש מ"ע להטיל ציצית בבגדו א"כ בשבת שהוא אנוס ואינו יכול לקשור ציצית מחמת מלאכת קושר מותר לו ללבוש ללא ציצית, והובאו דבריו ברמ"א או"ח סימן י"ג.

מצות ציצית

והנה צ"ב במה שורש מחלוקתן של הר"ש והר"י דודאי אף להר"ש אין איסור בלבישת ד' כנפות מלבד ביטול מצות עשה של ציצית שהרי לא מציינו שום איסור לאו בזה וא"כ איך יוסר מעל הר"ש תלונת הר"י דהוי אונס במה שאין לו ציצית.

ובהשקפה ראשונה נראה דפליגי אם מותר לו לאדם לכתחלה לעשות מצב ולגרום שיבטל מ"ע ע"י אונס דהר"ש ס"ל דאף שודאי יפטר מציצית מכח אונס מ"מ אסור לו ללבוש בגד ולפטור עצמו מציצית ע"י אונס.

ומצינו כע"ז במה שנחלקו הרמב"ן והמאור בפרק ראד"מ בשבת בענין תינוק דאישתפך חמימיה דלהרמב"ן מותר למולו ואחר המילה לחמם מים משום דהוי פק"נ ולהמאור אסור למולו כיון שעל ידי כך יגרם חילול שבת משום פק"נ, ואף ששבת נדחה מפני פק"נ מ"מ אסור לכתחלה לגרום לשבת שתתחלל ע"י פק"נ, עי"ש. ואף שיש לחלק בין הנושאים דאפשר שרק בפק"נ מתיר הרמב"ן ואולי ס"ל דהותרה אבל בפטור אונס אפשר דמודה דאסור לכתחלה לגרום אונס שיפטר ממצוה, אמנם באמת הרמב"ן הוא מרא דשמעתתא דשבת דחוייה אצל פקו"נ דהלא דעתו שצריך לעשות ע"י שינוי וכמ"ש המ"מ בשמו בפ"ב ה"ד משבת עי"ש. אך מ"מ אף אם שבת דחוייה אצל פקו"נ עדיין יש לחלק בין פקו"נ דהוי מצוה וחובה לאונס שאינו אלא פטור בדיעבד, וז"פ.

אך מלשון הר"ן שם משמע דאף באונס ג"כ היה מותר דהר"ן הביא בשם הרמב"ן "דאין למצוה אלא שעתו" וכיון שבשעת המצוה אין איסור מותר לעשותו אף שאח"כ יגרם על ידו חילול שבת לצורך פק"נ, אך עדיין אפשר שרק לצורך מצוה מתיר הרמב"ן ולא לדבר הרשות בעלמא כנידון דידן, ומאידך גיסא אפשר דאף הרז"ה שאוסר לגבי מילה יתיר בני"ד דשם הוי עבירה על לאו בקום ועשה משו"כ בני"ד שרק גורם ביטול מצות עשה בשוא"ת.

וראיתי בקהילות יעקב למסכת מנחות סי' כ"א שכתב לבאר כך את מחלוקת הר"י והר"ש.

מצות ציצית

ב

והנראה עיקר בביאור סוגיא זו דהנה התוס' יבמות צ' ע"ב הקשו דמאי שנא כלאים דהוי קו"ע מציצית דהוי שוא"ת ותירץ הר"י דאיסור כלאים יש בשעת לבישת בגד כלאים דכתיב לא יעלה עליך ולא תלבש בגד כלאים אבל בציצית אינו חייב אלא כשהוא מלובש כבר דכתיב כסותך דמשמע שהוא כבר מלובש בו ולכן הוי ציצית שוא"ת עי"ש, והשאגת אריה בסימן ל"ב הקשה דהר"י סותר עצמו דלפי"ד במנחות שהובאו במרדכי פשוט דהוי שוא"ת כיון שאיסורו אינו בלבישת הבגד אלא באי הטלת הציצית והוי כמו העולה לרגל בלי קרבן שכתב הרמב"ם דהוי לאו שאב"מ כיון שהאיסור הוא באי הבאת הקרבן ולא בעצם הראיה עי"ש.

ומדבריו נראה בעליל שדימה גדר קו"ע לענין לאו שאין בו מעשה ומכח זה חידש שני דברים. א' דאין קו"ע אלא כשהמעשה הוא עצם האיסור ולא כשהאיסור הוא באי עשייה אף שבא ע"י מעשה כגון בראיה בלי קרבן ובלבישת ד' כנפות בלא ציצית, ב' דכמו דהוי לאו שיש בו מעשה אף שכעת אינו עושה מעשה כיון שתחילת עשייתו הוא ע"י מעשה כמו בכלאים שאינו פושט וטמא השוהה במקדש כמו"כ הוי בזה הוי בכלל קום ועשה, אך לכאורה יש לדון בזה ובפרט לפי מה שביארתי במק"א דלאו שיש בו מעשה אין פירושו שהאדם עושה מעשה אלא אם מהות הלאו יש בו מעשה בדרך כלל (וביארתי בזה דברי הראשונים בענין לאו שאפשר לעשותו ע"י מעשה דלוקה עליו אף כאשר בפועל לא עשה מעשה, ואכמ"ל) ובזה אתי שפיר דכל שתחילתו ע"י מעשה חשוב אף המשכו יש בו מעשה כיון שעצם הלאו בא ע"י מעשה והכ"נ דכשגוף האיסור בעצם אין בו מעשה חשוב אב"מ אף שבמציאות עושה האדם מעשה, אבל לענין קו"ע ושוא"ת שאינו תלוי כלל במהות האיסור לכשעצמו אלא במעשה האדם דפשטות ההבנה בהא דחז"ל יכולים לעקור ד"ת בשוא"ת ולא בקו"ע כגון כבוד הבריות הוא מכח דאין להם כח לבטל ד"ת אלא להעמיד מצוה כנגדן וממילא שוא"ת עדיף וכן משמע לשון רש"י בברכות דתלוי במעשה האדם ולא במהות הלאו שכתב שם בדף כ' ע"א "דברים רבים התירו לעקור דבר מפני סייג ומפני כבוד הבריות היכא דאינו עוקר דבר במעשה ידים אלא יושב במקומו וד"ת נעקר מאליו כגון תק"ש וכו'" ולשונו ברור מאוד ועיין גם בהמשך דבריו.

מצות ציצית

ולפי"ז נראה יותר דאין זה תלוי כלל במהות האיסור אלא באופן עשייתו, ובני"ד אף שהאיסור אינו בעצם לבישת הבגד אלא במה שאין עליו ציצית מ"מ כיון שעובר באיסור ע"י לבישת הבגד ובשעתו הוי שפיר קו"ע אף דהוי אין בו מעשה לענין מכות ואין שום סתירה בין דברי הר"י דאף דכל איסורו בהעדר הציצית שבכנפי בגדו מ"מ אם היה עובר בשעת הלבישה היה זה קו"ע ורק עקב מה שחידש דאינו מתחייב אלא אחר הלבישה הוי שוא"ת ואין שום ראיה מדברי הרמב"ם גבי ראיה דשם מיירי לענין לאו שאב"מ ובזה אמרינן דכיון דמהות האיסור אינו במעשה אינו לאו שיב"מ כנ"ל וכן כל מה שהביא להוכיח דהיכי דתחילת המעשה היה במעשה אף שהיה בהיתר הוי כל המשכו קו"ע יש לדחות דכל המקורות הנ"ל מיירי לענין לאו שיב"מ ואב"מ אבל לענין שוא"ת וקו"ע תלוי באופן עבירת הלאו בפועל כך נראה ברור. (אך באמת מבואר שם דבכלאים הוי קו"ע אף כשהיה לבוש מקודם ולכן פושטו אפילו בשוק אך מ"מ יש לחלק בין מושג לאו שאב"מ להא דשוא"ת וקו"ע, ודו"ק בכ"ז).

וכיוצא בדבר יש לתמוה על הגרעק"א שכתב בסוכה דף כ"ה דהאוכל חוץ לסוכה מבטל מצוה בשוא"ת וגם הפרי מגדים בספרו תיבת גמא פרשת יתרו כתב כן ולכאורה נראה טפי דהוי קו"ע כיון שבאכילתו מבטל הוא מצוה, ובאמת כתב שם הפנ"י דהוי קו"ע עיי"ש, וכ"כ האור שמח בפ"ה משבועות דהוי קו"ע עיי"ש.

ועיין במשנ"ב סי' תר"מ ס"ק ל"א בשם הפמ"ג שנסתפק אם אונן פטור מסוכה דשמא אינו פטור אלא בשוא"ת אבל לא לעבור בקו"ע וסתר דבריו מתבת גמא, ובשם הבכורי יעקב כתב שהכריע לפטור אף בקו"ע, ומ"מ נקטו ארבעה גדולי עולם הפמ"ג הבכו"י האו"ש והמשנ"ב דבכה"ג הוי קו"ע וכדברינו.

ג

ונראה עוד דלא זו בלבד דאין הר"י סותר עצמו בב' המקומות הנ"ל אלא שהוא הולך לשיטתו. דביסוד המחלוקת הר"ש והר"י במנחות נראה דהר"י הולך לשיטתיה דחייב ציצית חל רק אחר לבישת הבגד וא"כ בשעת לבישתו אינו עובר כלל וכל החיוב חל עליו אחרי שהוא מלובש ואז הוי אונס כיון שאסור לקשור בשבת ואין לחייבו לפשוט בגדו כיון שאין אדם מחויב לסלק אונס הפוטרו מקיום מצוה אבל

מצות ציצית

הר"ש ס"ל דחיוב ציצית חל בשעת לבישה וס"ל דכמו שאיסור לבישת כלאים הוא בשעת לבישה כמו"כ מצות ציצית חל בשעת לבישה (כדמשמע מלישנא דקרא אשר תכסה בה ולא ס"ל כמו"ש הר"י ביבמות דדרשינן ליה לדרשא ומוציאין אותו מפשוטו), וא"כ א"א להתיר כלל מטעם אונס כיון שעצם הלבישה בלא ציצית הוא מעשה חטא דביטול מ"ע ואינו אנוס כלל לעשות מעשה זה דלבישה ואף שאין האיסור עצם הלבישה אלא במה שאין בו ציצית מ"מ מעשה הלבישה הוא מעשה איסור דבשעת לבישה מבטל מ"ע דציצית ולכן אין בזה פטור אונס, ולפי"ז הולך הר"י לשיטתיה דרק משום מה שחידש ביבמות דאינו מחויב אלא לאחר לבישה אתי שפיר מש"כ במנחות דמותר ללבוש ד' כנפות בשבת מטעם אונס כנ"ל. ושוב ראיתי בתוס' הרא"ש שם ביבמות שכתב להדיא דמשום דאין חיוב אלא לאחר הלבישה לכן מותר ללבוש ד' כנפות בלא ציצית בשבת כיון שהלבישה בהיתר אבל אם היה איסור בשעת הלבישה היה אסור בכה"ג ומפורש כדברינו, (אך עיין באבנ"ז או"ח ח"ב סי' תפ"א שכתב ביאור אחר בדברי הרא"ש עי"ש בדבריו אך אין לנו אלא דברי רבותינו הראשונים בישרותם ובפשטותם).

אך עדיין צ"ב במה שהקשה הר"י על הר"ש ממה דרבינא לא הפריש את מר בר"א מאיסור לבישת ד' כנפות בלא ציצית, הלא שם הוא שוא"ת אפילו לפי מה שבארתי בשי" הר"ש כיון שלבשו בהיתר ורק אח"כ נפסל והרי לענין קו"ע ושוא"ת תלוי באופן עבירתו ולא במהות הלאו ולא אזלינן בזה בתר מעיקרא.

ונראה דס"ל להר"י בהא דחכמים עוקרין דבר מן התורה בשוא"ת וכן כבוד הבריות שדוחה איסורי תורה בשוא"ת, דאין דנין על כל מקרה בפנ"ע אם הוא קו"ע או שוא"ת, אלא דכיון שזה תקנ"ח לדחות איסור ומצות התורה בשוא"ת לא תקנו כן אלא בדבר שבדרך כלל עקירתו בשוא"ת ולא בדבר שעיקר עקירתו יהיה בקו"ע דבזה אפילו באופן שבמקרה הוא שוא"ת ג"כ אינו נדחה כיון שבזה לא תיקנו חז"ל שידחה. ולכן הקשה הר"י דלשיטת הר"ש לבישת ד' כנפות בלי ציצית הוא איסור בקו"ע כיון שבשעת לבישתו מבטל מ"ע כנ"ל ואינו נדחה משום איסור דרבנן דכבוד הבריות וממילא אף בני"ד דנפסל אחר הלבישה מ"מ אינו נדחה, אבל לשיטת הר"י דאף בלבוש הוא שוא"ת כיון שרק אחר הלבישה מתחייב שפיר נדחה מפני כבוד הבריות.

מצות ציצית

אך צ"ע לפי"ז לשיטת הר"ש ממה דאיתא ביבמות צ' ע"ב דבציצית הוי שוא"ת ולא קו"ע אך אפשר דבאמת ס"ל להר"ש דהוי שוא"ת אלא דאסור לו לכתחלה לעשות מצב שידחה מצוה מפני אונס כנ"ל, אך הר"י הבין בשיטת הר"ש כמו שכתבתי לעיל דהוי קו"ע כיון שיתחייב בשעת לבישה ולכן הקשה עליו מסוגיא דמנחות כנ"ל.

ועוד אפשר דפליגי הר"י והר"ש בסברא זאת גופא דהיינו הגדרת ענין קו"ע ושוא"ת דהר"ש ס"ל כהבנת השאג"א ולכן ס"ל דאף שעובר בשעת לבישת הבגד, אך כיון שהאיסור הוא במה שלא עשה ציצית הוי שוא"ת בלבד אך הר"י הקשה עליו משום דס"ל כמו שכתבתי דכיון שעובר במעשה ולא בהעדר עשיה הוי קו"ע כנ"ל.

והנראה עיקר בזה דשאני איסור דאורייתא בשוא"ת שלא נדחה אלא בשביל בזיון גדול מאיסור דרבנן שנדחה בשביל כבוד הבריות בעלמא (עיין תוס' ב"מ ל' ע"ב ושבועות ל' ע"ב ובמגן אברהם סימן י"ג סק"ח) ובהא דרבינא בר"א אין כאן בזיון גדול, ודו"ק.

ד

ועוד י"ל במחלוקת הר"י והר"ש הו"ל דהנה הקשו האחרונים, הר"ש איגר בהגהות ליו"ד סי' כ"ח והאמר"ב בהל' ציצית סי' א' וגם בקה"י שם מהמבואר בביצה דף ח' ע"א דאם אין לו חול לכסות אסור לו לשחוט כיון שלא יוכל לכסות דמו, ומאי שנא השוחט שלא יוכל לכסות מחמת איסור חורש מהלובש ד' כנפות שלא יוכל לקיים מצות ציצית מחמת איסור קושר, והגרש"א הניח קושיא זו בצ"ע.

והאמרי בינה כתב בזה דברים דחוקים ותמצית דבריו לחלק בין כיסוי הדם דאינו אנוס אלא במקרה אבל אפשר לקיים מצות כיסוי אף ביו"ט אם יש לו עפר תיחוח ומוכן שאין בו איסור ובזה כל פטורו הוי רק משום אונס במקרה ואסור לגרום מצב כזה להיפטר מאונס, אבל בציצית שבשום פנים ואופן אינו יכול לקשור ציצית בשבת א"כ בעצם אינו מצווה בשבת ושפיר יכול ללבוש בלא ציצית כיון שאין עליו בשבת מצוה כלל, ומדבריו משמע שלמד דלפי דברי הר"י אין בשבת מצות ציצית כלל עד שהקשה לו על ברכת ציצית שמברכין בשבת עי"ש שפלפל בזה (ואפשר שאין כונת

מצות ציצית

האמר"ב דאין כלל מצות ציצית בשבת אלא שמחלק בין ציצית דכאשר נפסקו אין שום אפשרות לקשור לכיסוי שאפשר לכסות אם יש לו עפר עי"ש בדבריו אך אין סברא זו מובנת דיה). ובאמת מצינו לעוד אחד מגדולי האחרונים שנראה מדבריו שהבין דלשיטת הר"י אין מצות ציצית בשבת כלל מה"ת והוא הראש יוסף בביצה י"ד ע"ב שכתב שהאירו עיניו מן השמים לחדש דהלובש כלאים בציציותיו בשבת עובר בלאו דכיון דכל המצוה הוא להטיל ציצית ובשבת הוא אנוס כמ"ש הר"י ממילא אין עשה שידחה לאו דכלאים עי"ש מ"ש בזה, ונראה מדבריהם שלמדו דלפי"ד הר"י אין כלל מצות ציצית בשבת.

ולענ"ד זה חידוש שאי אפשר לאומרו, אבע"א גמרא, ואבע"א סברא. איבעית אימא גמרא דהנה נחלקו הרמב"ם והרי"ף בתשובת פאר הדור סי' ס"ב דהרי"ף ס"ל דהיוצא בלילי שבתות בציצית חייב חטאת דכיון דלילה לאו זמן ציצית הוי כטלית שאינה מצויצת כהלכתה עי"ש והרמב"ם דחה דבריו דע"כ אין הטעם שמותר לצאת בטלית מצויצת כהלכתה משום דעשה דציצית דוחה ל"ת דשבת דאין עשה דוחה לאו שיש בו כרת אלא ע"כ דכשהיא מצויצת כהלכתה הוי הציצית "נוי הבגד ותכסיסה" וא"כ אין נפ"מ בין ליל שבת ליזמו כיון דעכ"פ ראוי למצות ציצית עי"ש (ולשיטת הרי"ף צ"ל דאף הוא לא נתכוין מדין דחיה אלא דס"ל דרק כשיש מצוה בפועל הוי כנוי הבגד וחלק ממנו ע"י קיום המצוה ולא כשאין מצוה וס"ל דרק מצוה בפועל עושהו נוי ולא ולא מה"ש "שהוא למצוה" כשיטת הרמב"ם) ועכ"פ מבואר מדברי שניהם דיש מצוה אף בשבת והרמב"ם בפיי"ט מהלכות שבת ה"כ הביא שיטתו בקיצור ובהה"מ שם ביאר כונתו על הדרך שהיא מבוארת בשו"ת פאה"ד הנ"ל עי"ש.

ואיבע"א סברא דדברי האמר"ב והרא"י מבוססים על ההנחה שמצות ציצית היא קשירת הציצית ולכן הסיקו דבשבת שהוא אנוס ובשום פנים ואופן אינו יכול לקשור ציצית הוי פטור בעצם (ולא כאונס שאינו יכול לדחות מפני שאין לו עפר מוכן כנ"ל). אך לענ"ד קשה לומר דמהות המצוה הוי קשירת הציצית דא"כ אנה אנו באים במצות ציצית שהרי קי"ל דציצית חובת גברא ואם קשירת הציצית הוא המצוה היה לנו לקשור הציצית כאשר כבר אנו לובשים את הבגד ולא כשאין הבגד עלינו שאין בו קיום מצוה כלל באותו שעה, ועוד שהרי במנחות ל"ה ע"ב נחלקו רבינו אליהו ור"ת

מצות ציצית

דאופן קיום מצות תפילין דלר' אליהו צריך כל יום לפתוח קשר התפילין ולקושרו כדי לקיים וקשרתם ור"ת ס"ל דאף בהידוק שמהדקו על ידו וראשו הוי כקשירה ושפיר מקיים ביה המצוה, ואם בציצית ג"כ הקשירה היא המצוה היה עלינו לקשור כל יום את קשרי הציצית או לפחות להדקן ולחדשן ולא ללבוש את הבגד בלבד, אלא על כרחך שאני ציצית מתפילין בזה דבתפילין הוי המצוה הקשירה ובציצית המצוה הוא היות הציצית בכנף בגדו ואף דכתיב ועשו להם ציצית אין עשייה זאת אלא הכשר מצוה וגוף המצוה הוא והיו לכם לציצית וכן מבואר בכמ"ק דאין קשירת הציצית אלא הכשר מצוה בלבד ולכן אין מברכין עליה כמו בנין הסוכה עיין מנחות מ"ב ע"ב אלא דעל חיוב זה שיהיו ציצית בכנף בגדו ס"ל להר"י דאין חיוב אלא אחר הלבישה ולא בשעת הלבישה כג"ל ולכן פטור בשבת מדין אונס דכמו שהוא אונס על קשירת הציצית ממילא הוי אונס על היות הציצית בבגדו דלענין אונס זה כזה אך מכיון שאין המצוה משום הקשירה אלא היות הציצית בבגדו וממילא שייך מצוה זו בשבת כבחול דאף בשבת שייך המצוה כשקשר את הציצית מערב שבת אלא דכשלא קשרן פטור מדין אונס.

ולכאורה צריך לומר בכונת גאון ישראל הפמ"ג דאין כונתו דאין כלל מצות ציצית בשבת אלא דכיון דאין עליו חיוב ציצית דאף אם לא היה בבגד ציצית היה מותר ללבושו א"כ אף כשיש ציצית ומקיים מצות עשה מ"מ כיון שהיה מותר ללבושו אף בלי ציצית ואין העשה רובצת עליו כחובה אינו דוחה ל"ת דרק כשמחויב לקיים העשה דוחה ל"ת כמ"ש הקו"ש בשם הגר"ח בקה"ע ליבמות דף צ' בענין כלאים בציצית בזה"ז עי"ש (והארכתי בכתובים להוכיח דנחלקו בזה הראשונים אם עשה שאינה חיובית דוחה ל"ת דמדברי התוס' בקידושין ל"ד משמע דגם עשה שאינה חיובית דוחה ל"ת ועיין בהגהות היעב"ץ שם וכ"כ בפירוש הראב"ד על תוה"כ פרשה ב' שהרי כתב דאפילו אשה יכולה ללבוש כלאים בציצית ואמרין בה עדל"ת, ומדברי התוס' בפסחים מ"ז ע"ב מוכח דאינו דוחה ל"ת בכה"ג עי"ש) אך לשון הראש יוסף שכתב "אבל בשבת ויו"ט מה"ט ליכא עשה כלל דאין יכול לקשור וכו' תו אסור דכלאים דליכא עשה" משמע דס"ל דליכא כלל ואפשר דכונתו דליכא חיוב עשה אך זה דחוק בלשונו.

מצות ציצית

אך לפי"ז דנתבאר דאף בשבת יש מצות ציצית כשקשרו מע"ש אלא דאם לא קשר פטור מטעם אונס שוב קשה קושית האחרונים מכיסוי הדם.

ונראה בזה דשאני מצות גברא ממצוה שכל עיקרה בחפצא ובתוצאה דבמקום שהתורה הקפידה על עבודת האדם בלבד שהוא יעשה המעשה מסוים בזה שפיר אמרינן דהיכא דהוא נפטר באונס פטור לגמרי ומותר לו לעשות מצב שהאונס יפטרנו דאז שוב אין עליו חיוב ומצוה כלל אבל במקום שקפידת התורה אינו על מעשה האדם בלבד אלא על מצב המתהווה ע"י מעשיו כגון בכיסוי הדם שמהות המצוה אינו שהאדם יכסה בלבד אלא שהדם יהיה מכוסה שהרי מבואר במשנה (חולין פ"ז ע"א) "שחט ולא כסה וראהו אחר חייב לכסות", ולא מצינו הלכה זו אלא בכיסוי הדם ומילה, ופשוט דבמצוה המוטלת על הפרט שכל ענינו עבודת הא-ל לא שייך להטיל מצוה זו על אחרים, וגם מלשון הקרא משמע ד"כי הדם הוא הנפש" הוא סיבה לא רק לאיסור אכילת הדם אלא אף לחיוב כיסוי דגנאי הוא שיהיה מגולה (ידוע מספרי קבלה דדם הוי דין ולכן יש לכסותו ואין לו להיות באתגליא) הרי שכיסוי הדם הוא משום שהדם צריך להיות מכוסה ולא מגולה וא"כ אף אם אונס יפטר את האדם מחיובו אך מ"מ הרי לא יתקיים רצון התורה שהדם לא יהיה מגולה ולכן אסור לו לעשות מצב אונס לכתחלה שיפטרנו ממצוה זו משא"כ מצות ציצית שכל מהותה חובת הגברא ועבודתו מותר לעשות מצב אונס שיפטרנו, וזה לענ"ד סברא ברורה ופשוטה.

ועוד יש להוכיח מהמבואר בחולין שם דכסהו הרוח פטור מלכסות דאין זה משום גדר אונס דא"א לכסות את המכוסה מכבר אלא דכיון שנעשה מהות המצוה פטור מלקיימה, וכן מוכח מדברי התוס' בשבת כ"ה ע"ב שכתבו להוכיח דמברך על נר שבת אעפ"י שאם מצא דלוק אינו מצווה להדליק ממה שמברך על הכיסוי אעפ"י שאם כסהו רוח פטור מלכסות וכן מברך על המילה אע"פ שיש מ"ד נולד מהול אין צריך להטיף דם ברית ע"ש, והנה פשוט דסברת התוס' במה דהו"א דאינו מברך על נר שבת משום שאם היה דלוק אינו מצווה להדליק אינו משום גדר אונס אלא משום שכל עיקר המצוה הוי רק במה שיש נר דלוק משום כבוד שבת או עונג שבת (עי"ש ברש"י ותוס' שנחלקו בזה) ולכן הו"א שאין מברכין והוכיחו מכיסוי הדם דאף בכה"ג

מצות ציצית

דמהות המצוה היא בתוצאה ואם כסוה הרוח פטור ומברך עליה, וכן במילה שאם נולד מהול אינו ערל, וכ"ז פשוט וברור.

(אך עיין בביאור הלכה סוף סי' תצ"ח שכתב דאם כיסה בלא כונה לא יצא ביטל מצוה, ולדברינו אין נראה כן דאם מהות המצוה היא תוצאתו כנ"ל לא בעינן כונה כידוע, והארכת בזה במק"א).

ולפי"ז אפשר דפליגי הר"י והר"ש בגדר מצות ציצית אם יסודה על הגברא או על החפצא דהנה למ"ד דהוי חובת מנא בודאי הוי ככל מצות חפצא ויכול לקשור ציצית ע"י שליח, אלא שיש לעיין למ"ד חובת גברא, ולכאורה מסתבר שרצון התורה הוא עבודת האדם, או שמא גם הוא מודה דקפידת התורה הוא שלא יהא הבגד בלא ציצית אלא די"ש "תנאי" באיזה בגד הקפידת תורה וס"ל להאי תנא דלא בכל בגד הקפידת תורה אלא בבגד שהוא לובש אבל ביסוד המצוה הוי על "החפצא" שיהא ד' ציציות בבגד ולא על האדם, ובזה פליגי הר"י והר"ש, דהר"י ס"ל דהוי מצות גברא והקפידת תורה שהאדם יהא לבוש ציצית כשלוש בגד ד' כנפות ולכן מותר לעשות לכתחלה מצב אונס שיפטרנו מהמצוה, אבל הר"ש ס"ל דהוי מצות חפצא ולכן אסור לו לפטור עצמו באונס כיון דסו"ס יהיה לבוש ד' כנפות בלא ציצית וזה מצב שאין דעת התורה נוחה ממנה כמ"ש לעיל לענין כיסוי הדם, ודו"ק בכל זה.

ה

והנה השאג"א שם הקשה עוד לשי' הר"ש ממה שאנו לובשין היום ד' כנפות אף שאין לנו תכלת ולכאורה קשה דאף שאין התכלת מעכב את הלבן ושפיר מקיים מצות לבן אבל הלא מבטל מצות תכלת, ובשלמא לשי' הר"י ניחא כיון שהוא אונס לגבי מצות תכלת שאין לו, אבל לשי' הר"ש שאסור לו ללבוש ד' כנפות כשאונס מונע את קיום מצות ציצית, מה שנא תכלת מלבן ולכאורה היה לן לאסור ללבוש ד' כנפות כיון שמבטל בזה מצות תכלת עי"ש.

אך בעניי תמהתי דלפי"ד הרמב"ם בפ"א מה' ציצית ה"ה שכתב "אע"פ שאין אחד מעכב את חבירו (תכלת ולבן) אינם שתי מצוות אלא מצוה אחת" וכ"כ בסהמ"צ עשין י"ד ובשורש י"א "אמרו חכמים הראשונים והיה לכם לציצית מלמד ששניהם

מצות ציצית

מצוה אחת וכו' והלובש טלית שיש בה לבן או תכלת או שניהם כאחד הרי קיים מצות עשה אחת" ומקור הדברים בספרי כמובא במגדול עוז, וביאור הדבר נראה דבמצות ציצית יש גדר לכתחלה ובדיעבד דלכתחלה צריך לקיים המצוה בהידור בתכלת אך בדיעבד יוצא ידי חובתו אף בלבן בלי תכלת, וא"כ כשאינו לובש תכלת אינו כלל מבטל מצות עשה אלא מבטל דין מסויים במצות ציצית לכתחלה, וא"כ לק"מ לכאורה קושית השאג"א דאף דס"ל להר"ש דאין לו ללבוש ד' כנפות ולבטל מ"ע דציצית אף ע"י אונס, מ"מ בודאי עדיף ללבוש ד' כנפות ולקיים מצות ציצית אף שמבטל דין תכלת דלכתחלה מאשר לא ללבוש ד' כנפות ולא לקיים מצות ציצית כלל דעדיף לקיים מצוה בלי הידוריו שלו מאשר לא לקיימו כלל.

וראיתי שוב שגם הפמ"ג בפתיחה דן בקושיא למה מותר ללבוש בגד ללא תכלת, ותירץ דלפי שיטת הר"י דהוי אונס אין איסור, וראיתי בספר פתיל תכלת להגאון מראדזין עמ' קט"ו שהוסיף להקשות מהמבואר במנחות ל"ז ע"ב דאפילו לר' ישמעאל דכל כנף הוי מצוה בפנ"ע מ"מ אין ללבוש ד' כנפות אם אין לו ד' ציציות (וכך הוכיח מדברי הגמ' מדלא אמרו דזה הנפ"מ בין ר"י לחכמים עי"ש), אך לענ"ד נראה כנ"ל דאין הנדון דומה לראיה, דאף לר"י יש חיוב על כל כנף ואם אין בו ציצית ביטל מצות עשה בכנף זה ובזה פשוט שאין ללבוש בגד זה דאין קיום עשה דוחה ביטול עשה כיון שיש בזה ביטול עשה, אבל בתכלת ע"כ אין ביטול עשה דהרי מצוה אחת הן התכלת והלבן וע"כ דתכלת הוי מחלקי המצוה ואינה מעכבת אלא לכתחלה ואין כאן ביטול מצוה משא"כ כל כנף דאינם חלקי המצוה אלא המצוה חלה על כל כנף, ודו"ק היטב בזה כי ברור הוא.

ו

וכתב השאגת אריה להעיר לפי דרכו דלכאורה אין לברך על הציצית לפני העטיפה דהוי עובר דעובר כיון שאינו מקיים את המצוה אלא לאחר שהוא מעוטף, והרי כלל גדול בידינו דכל המצוות מברך עליהן עובר לעשייתן אבללא עובר דעובר, וא"כ הוי לן לברך לאחר העטיפה או בשעת העטיפה ולא לפני כן.

מצות ציצית

אך לפי המבואר נראה פשוט דכיון דעצם העטיפה הוי מעשה המצוה ולא הכשר בלבד שפיר מברך לפני העטיפה. אך באמת נראה פשוט דאף לולי דברינו המחודשים לכוון ליישב מנהג העולם לפני העיטוף, דכבר ביארתי במק"א דלעולם לא מצינו ברכת המצוה אלא על מעשי המצוות ואין מברכין על המצוות שאין בהם עשייה, וכ"כ בשו"ת הגרעק"א (קמא סוס"י ט'), ומשו"כ אין מברכין אלא על קביעת המזוזה אף שעיקר המצוה אינה בקביעת המזוזה אלא בהיות המזוזה על פתח הבית, וכמו"כ נראה פשוט דאין לברך על היותו מעוטף בציצית אלא על מעשה העטיפה אף אם נניח כדברי התוס' שעיקר המצוה אינה אלא לאחר שהוא מעוטף בציצית.

ובחיי אדם (כלל י"ג ס"ג) כתב:

"יתעטף בטלית. ובשעה שמניח אותו על ראשו להתעטף בו (כן משמע מלשון כל הפוסקים דהברכה אחר העיטוף, אבל ז"ל רוקח כשלוקח טליתו להתעטף בו אומר ברוך אתה ה'. ועיין סוכה ל"ט תוס' ד"ה עובר, ולכן נ"ל כמו שכתבתי), מברך מעומד. ונוהגין העולם לברך קודם העיטוף (שם עיין א"ר)".

וכ"כ המשנה ברורה (שם סק"א) שיש לברך קודם העטיפה משום עובר לעשייתו, ובאמת לא ירדתי לסוף דעת החיי אדם האם לשיטתו מברכין בשעת העיטוף וכדמשמע מתחילת דבריו "ובשעה שמניח אותו על ראשו להתעטף בו מברך", או שמא לשיטתו יש לברך לאחר העטיפה וכמו"ש בסוגריים "כן משמע מלשון כל הפוסקים דהברכה אחר העיטוף".

והחיי אדם ציין לדברי הרוקח שמברך לפני העיטוף ולדברי התוס' בסוכה שכתבו דכל זמן שהוא לבוש בציצית עדיין הוי עובר לעשייתו ויכול לברך, ועל סמך דבריהם כתב מה שכתב, ונראה מזה דאכן כוונתו שיברך לאחר שהניח את הטלית על ראשו ולא דוקא בשעה שעושה כן.

ולענ"ד נראה דאין כלל ראייה מלשון השו"ע שמברך לאחר העיטוף דכל כונת השו"ע בסעיף זה איננו לפסוק כיצד סדר מצוה זו, אלא להשמיענו תרי הלכתא, דגם עצם העיטוף וגם הברכה צריכים להיות מעומד, ולפיכך פשוט דנקט תחילה את עצם העיטוף ורק אח"כ הברכה, כך נראה לכאורה.

"חותם של טיט"

"חותם של טיט"

"תניא היה רבי מאיר אומר גדול עונשו של לבן יותר מעונשו של תכלת משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שאמר לשני עבדיו לאחד אמר הבא לי חותם של טיט ולאחד אמר הבא לי חותם של זהב ופשעו שניהם ולא הביאו איזה מהן עונשו מרובה הוי אומר זה שאמר לו הבא לי חותם של טיט ולא הביא" (מנחות מ"ג ע"ב).

וכתבו התוס' שם "מה שמדמה חותם של טיט לציצית שכן עושין לעבדים והציצית מעיד על ישראל שהם עבדי הקב"ה כדאיתא בפרק במה אשה (שבת דף נ"ז ע"ב) כבלא דעבדא תנן".

הנה זה עידן ועידנים שהייתי תמה והולך, הלא שקולה מצות ציצית כנגד כל המצוות שבתורה (דברים כ"ה ע"א), ומשום כך מקדימים אנו להתעטף בציצית לפני הנחת התפילין, דגדולה מצות ציצית אף ממצות התפילין (כך ביאר הבית יוסף בריש סימן כ"ה), וא"כ למה אין מצוה זו מצוה חיובית ולא הוטלה חובה על צוארנו כמו מצות התפילין, ורק מי שמתעטף בבגד ד' כנפות הוא המחוייב בציצית, ואם יחפוץ האדם לא ללבוש בגד ד' כנפות אף ציצית לא ילבש.

ונראה בזה בהקדם דברי הגמ' דהציצית חותם של טיט הן, חותם של טיט וסמל של עבדות, כל עוד לבוש האדם בטלית שיש ציצית בכנפיו זכר הוא לו שעבד הוא לאדונו אדון העולמים ולא בן חורין.

וכל עצם טבעה של עבדות זו, כל עצם חשיבותה ושגב ענינה, רק בקבלת עול העבדות בשמחה ובאהבה, וכבר הארכנו במקום אחר (עיין לעיל פרשת יתרו במאמר "הקדימו נעשה לנשמע") לבאר בדרך זו את אמרם (שבת פ"ז) מלמד שכפה עליהם הר כגיגית.

דהנה בעת טבילת עבד לעבדותו "בהדי דדלי רישא ממיא אנחו ליה

"חותם של טיט"

זולטא דטינא ארישא" (יבמות מ"ו ע"א) מיד כשמוציא העבד ראשו מן המים מניחין כלי על ראשו, ובהנחת כלי זה נעשית טבילתו טבילת עבדות דמעשה זה מציין ומסמל את מהות העבדות, כלי של טיט על ראשו ורחיים על צוארו. וכן בשעה שקיבלו ישראל את התורה כפה הר כגיגית על ראשם ללמדך דלא שררה אני נותן לכם אלא עבדות, ואף על פי כן הקדימו ישראל נעשה לנשמע בשמחה ובטוב לבב דאין חפצם אלא בעבדות, כדרך שתמהו התוס' (גיטין י"א ע"ב) בשם הירושלמי על הא דאמרו התם זכות היא לעבד שיוצא מתחת יד רבו לחרות, "הגע בעצמך היה עבדו של קצין זכות הוא לו?", כך הרגישו ישראל בנפשם כמה גדולה ונשגבה מעלת עבדות זו, להיות עבדו של קצין, עבד למלך מלכי המלכים.

והנה בקידושין (כ' ע"א) אמרו דעבד נרצע כאשר לא יחפוץ לצאת לחפשי לאחר שש שנות עבדותו ירצע, ובענין רציעת אזנו אמרו חז"ל "אוזן זו ששמעה בהר סיני 'כי לי בני ישראל עבדים' עבדי הם ולא עבדים לעבדים והלך וקנה אדון לעצמו ירצע", והנה לכאורה מטעם זה היה לנו לרוצעו מיד בשעה שמכר עצמו לעבדות ומה טעם נמתין עד כלות ששת השנים?

אלא, דהמוכר עצמו מדוחק הממון עשה כן כדכתיב "וכי ימוך אחיך" ועבדות כזו אין בה סתירה לעבדות מלכו של עולם.

אבל אחר שחלפו להם ששת השנים, ואין העבד זוכה מכאן ואילך לתמורה על עבדותו, ואף על פי כן אומר הוא אהבתי את אדוני ורוצה אני בעבדות מאהבה בדין הוא שירצע דהלא עבדות מתוך שמחה של הקב"ה הוא ועליה נאמר "כי לי בני ישראל עבדים, ולא עבדים לעבדים". וכאשר המליכו ישראל את הקב"ה מתוך אהבה ושמחה והקדימו נעשה לנשמע זכו אף הם מדה כנגד מדה לכתרי מלכות, ומלאכי השרת הלבישו לכל אחד מהם שני כתרים.

וזו גדלותו ותפארתו של אדם מישראל בהיותו עבד נאמן לאלקיו

”חותם של טיט”

כדרך שזכה משה ונקרא עבד ה', דכתיב "לא כן עבדי משה" (במדבר י"ב ז') "וימת שם משה עבד ה'" (דברים ל"ד ה') ולא עוד אלא ששמח בהיותו עבד ה' "ישמח משה במתנת חלקו כי עבד נאמן קראת לו", גדלותו של משה בהיותו שש ושמח בעבדותו ואף הוא זכה לכתר מלכות, "כליל תפארת בראשו נתת לו", וכשיזכה האדם למדריגה עילאה זו אין שמחה למעלה הימנה.

והנה מבואר באבות דר' נתן פ"א, (וכע"ז ברמב"ם בפיה"מ למסכת אבות פ"א מ"ג ועיין עוד ברמב"ם פ"י מהלכות תשובה) דצדוק ובייתוס היו מתלמידיו של אנטיגונוס איש סוכו, וכאשר אמר 'הו כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס' אמרו "אפשר פועל עושה מלאכתו מבקר עד ערב ולא יקבל שכר", צדוק ובייתוס לא ידעו את סוד העבדות של בני ישראל, הם לא השכילו להבין את הסוד הגדול של "נעשה ונשמע" חשבו הם שפועלים אנחנו ובצדק שאלו "אפשר פועל עושה במלאכתו מבוקר ועד ערב ולא יטול שכרו", אך באמת אין אנו "פועלים" אלא "עבדי אהבה" עבדים מתוך רצון ושמחה המשמשים את הרב שלא ע"מ לקבל פרס.

וכשם שצדוק ובייתוס לא הבינו ענין זה כך גם ממשיכי דרכם אף אחרי מאות שנים לא הבינו, דהלא כך שנינו בשבת (פ"ח ע"א) "ההוא צדוקי דחזייה לרבא דקא מעיין בשמעתא ויתבא אצבעתא דידיה תותי כרעא וקא מייץ בהו וקא מבען אצבעתיה דמא א"ל עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו אכתי בפזיזותייכו קיימיתו ברישא איבעיא לכו למשמע אי מציתו קבליתו ואי לא לא קבליתו א"ל אנן דסגינן בשלימותא כתיב בן תומת ישרים תנחם הנך אינשי דסגן בעלילותא כתיב בהו וסלף בוגדים ישדם".

מאות בשנים לא פקחו את עיניו של הצדוקי, אנן בדידן ואינהו בדידהו, רבא עושה מאהבה במסורת אבותיו של "נעשה ונשמע" והצדוקי בשלו "עדיין בפזיזותייכו קיימיתו".

"חותם של טיט"

רבא האמורא הגדול רבא דעמיה הולך בדרכי אבותיו שהקדימו נעשה לנשמע, אך גם צדוקי זה הולך בדרכם הקלוקלה של צדוק ובייתוס ואינו מבין את סוד העבדות ואהבתה.

וזכורני ששמעתי מכ"ק האדמו"ר מגור הלב שמחה זצ"ל שסיפר מה ששמע מאביו האמרי אמת מעשה שהיה בבית מדרשו של זקינו השפת אמת, דבאחד מימי חג הסוכות אמר לחסידיו דבשעת אמירת ההלל כשאומרים "אנא ה'" אפשר לפעול גדולות ונצורות, סתם ולא פירש. ונחלקו להן זקני החסידים, הללו צועקין מריעין ומכוונין בלבת אש בעת אמרם "אנא ה' הושיעה נא", והללו בעת אמרם "אנא ה' הצליחה נא", אבל אני, אמר האמרי אמת לא נשתתפתי עמהם, לפי שהבנתי דלא לאלו ואף לא לאלו כיוון הרבי, אלא... ל"אנה ה' כי אני עבדך"!

ורגיל אני לומר בטעמו של דבר, לפי שאין לך זמן שמחה כחג הסוכות שהיתה בו שמחה יתירה כדרך שכתב הרמב"ם: (הל' לולב פ"ח הי"ב) "אף על פי שכל המועדות מצוה לשמוח בהן, בחג הסוכות היתה שם במקדש שמחה יתירה שנאמר ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים". ושוב מצינו בדברי הרמב"ם דאף אמירת ההלל שמחה יתירה היא, ולכך אין קורין את ההלל בר"ה ויוהכ"פ (הל' חנוכה פ"ג ה"ו), וא"כ בימים שהשמחה יתירה בהן ובעת שמתווספת שמחה לשמחה בעת אמירת ההלל ובשעה נשגבה זו עומד לו אדם מישראל ובכיסופין וערגה קורא הוא ממעמקי לבו "אנא ה' כי אני עבדך" וכי חידוש הוא שאפשר לפעול גדולות ונצורות!

וכיון דהציצית "חותם של טיט", חותם של עבדות הן, חפץ האדון מלך מלכי המלכים שמצוה זו נקיים בנדבת לב מתוך אהבה ורצון ושמחת העבדות ולא מכפיה ואונס, ומש"כ אין מצוה זו נוהגת אלא במי שמקבלה על עצמו באהבה ומתעטף בטלית שחותם של עבדות טבוע בו.

“חותם של טיט”

שקולה מצות ציצית

“שקולה מצות ציצית כנגד כל המצוות שבתורה”
(נדרים כ”ה ע”א).

מעודי תמהתי במצוה נשגבה זו שעליה אמרו חז”ל שהיא שקולה כנגד כל מצוות התורה, א”כ למה היא תלויה ברצוננו הטוב, ואם ירצה אדם שלא ללבוש ד’ כנפות פטור הוא ממצוה זו, ולא כמצות תפילין שהוטלה חובה גמורה על צוארנו ונכפתה עלינו הר כגיגית.

והנראה בזה, לפי התבוננות במהות מצוה זו וענינה, דהנה אמרו חכמינו ז”ל “תניא היה רבי מאיר אומר גדול עונשו של לבן יותר מעונשו של תכלת משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שאמר לשני עבדיו לאחד אמר הבא לי חותם של טיט ולאחד אמר הבא לי חותם של זהב ופשעו שניהם ולא הביאו איזה מהן עונשו מרובה הוי אומר זה שאמר לו הבא לי חותם של טיט ולא הביא” (מנחות מ”ג ע”ב) ובתוס’ שם כתבו “מה שמדמה חותם של טיט לציצית שכן עושים לעבדים והציצית מעיד על ישראל שהם עבדי הקב”ה כדאיתא בפרק במה אשה (שבת דף נ”ז ע”ב) כבלא דעבדא תנן”.

הרי לן דמצות ציצית יסודה וענינה חותם של עבדות, ויש להבין עבדות זו מהי ומה ענינה.

הרי ברור דתמצית העבדות היא קבלת עול, וכשם שעבד מקבל עול אדונו, כך איש ישראל מקבל במצות ציצית עול אלוקיו מלך מלכי המלכים הקב”ה, וכאשר בא האדם לקבל עול מלכותו למדונו חז”ל (ברכות י”ג ע”א) “למה קדמה פרשת שמע לפרשת והיה אם שמוע, כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה ואח”כ מקבל עליו עול מצוות”.

וגם במצות ציצית נראה דתרתיה אית בה, קבל עול מלכות שמים בתכלת, המזכירה לנו כסא הכבוד כמ”ש (חולין פ”ט ע”א) “תכלת דומה

"חותם של טיט"

לים, ים דומה לרקיע, רקיע דומה לכסא הכבוד", וכסא הכבוד הוא מרכבת קדשו שעליו יושב השופט כל הארץ, וענין תכלת רומז לקבלת עומ"ש.

ומאידך מבואר דציצית רומזת לתרי"ג מצוות וביאר החינוך דציצית בצרוף ח' חוטין וה' קשרים בגימ' תרי"ג, הרי לן אף קבלת עול מצוות.

וכך נחשבים הציצית כחותם של טיט וכבלא דעבדא ועל ידם מקבל האדם על עצמו עול מלכות שמים ועול מצוות, וממליך על עצמו את מלכו של עולם.

וכבר ביארנו דעיקר עבודת העבדות ומעלתה היתירה היא בעבדות מתוך שמחה ורצון (עיין לעיל מאמר "חותם של טיט" וע"ע הגדה של פסח מנחת אשר בכמ"ק), ומזה הטעם לא ניתנה מצות ציצית כחובה גמורה, אלא נתלתה ברצון האדם, כדי שנקבל עול העבדות ברצון בשמחה ובאהבה.

"ר' שמעון בר יוחאי אומר כל הזריז במצוה זו זוכה ומקבל פני שכינה"

נר זיכרון

לעילוי נשמת

הרה"ח משה בן
מוה"ר יוסף דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

מרת מלכה מחלה בת
הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידנו עוז
הר"ר דוד הגר הי"ו
לום אנג'לם

